

Theodore Edwards & pastor Blase Bonpane: Är marxism och kristendom förenliga?

[Ur International Socialist Review, vol 31, nr 1, januari-februari 1970, s 1-21. Theodore Edwards (1924-2010, hans egentliga namn var Edmond Kovacs) var vid den tidpunkten medlem i Socialist Workers Party, och ansvarade för skolning i södra Kalifornien. Blev på 1980-talet utesluten ur SWP och var senare med om att bilda Socialist Action. Blase Bonpane var präst och hade lett en organisation som organiserade bönder i Guatemala. Tillsammans med andra präster och nunnor hade han utvisats från Guatemala anklagad för att "planera en väpnad revolution". För närvarande är han ordförande för organisationen **Office of the Americas** i Los Angeles, som bedriver utbildning och forskning kring fred, rättvisa och internationella frågor. Bland andra deltagare i denna organisation märks Noam Chomsky och Martin Sheen.]

Marxismen

Edwards: Marxismen är lite mer än 100 år gammal. Filosofiskt försvarar marxismen den dialektiska materialismen. Den är materialistisk i den mening att den anser att varandet föregår medvetandet och att verkligheten föregår tänkandet. Den är dialektisk i den mening att den anser att både naturen och samhället är i ständig förändring, under utveckling, en utveckling som äger rum genom en kamp mellan motstridiga krafter.

Marx lyckades också förstå mer om människans historiska utveckling genom att hävda att ekonomiska faktorer är grundläggande och avgörande i människans samhälle. Det är inte komplicerade, oberoende, parallella och därmed obestämbara orsaksmässiga faktorer som avgör samhällets organisering, som dagens borgerliga vetenskaper påstår. Människans ekonomiska aktivitet är det mänskliga samhällets grund. I sista hand är det den historiska epokens ekonomi som avgör dess religiösa, filosofiska, politiska och moraliska teorier, och inte tvärtom. Marxismen intar denna ståndpunkt utan att förneka att vissa faktorer i överbyggnaden, såsom ideologi, moral, konst, religion och kultur, kan påverka och samspela med den historiska utvecklingen.

Den anser också att förändringar av produktionsmetoderna kräver förändringar i överbyggnaden, att institutioner och egendomsförhållanden, moralnormer och ideologi kommer att förändras när produktionsmetoder och teknologi förändras. Om de inte förändras, och det gör de aldrig när en privilegierad klass vill vidmakthålla dem för att säkra sina privilegier, då står en samhällsrevolution på dagordningen om det finns en revolutionär klass. Om inte så går hela samhället in i en process av förfall.

Slutligen är marxismen en ekonomisk vetenskap. Genom att noggrant undersöka det kapitalistiska samhället var Marx den förste som visade att det som produktionssystem var dömt till en oundviklig nedgång. Han visade också att det fanns en revolutionär klass, industriarbetarklassen, som skulle införa ett världssocialistiskt samhälle med hjälp av revolutionära medel, genom att besegra kapitalisternas motstånd.

Kristendomen, å andra sidan, är nästan 2.000 år gammal. Om marxismen har rätt och det inte finns några eviga, oföränderliga moralföreskrifter som lämnas i arv av en övernaturlig lagstiftare för att hålla kvar den onda mänskligheten på den rättfärdiga vägen, då måste kristendomen som organisation och etisk struktur ha förändrats under sin tvåtusenåriga historia för att anpassa sig efter de föränderliga ekonomiska förhållandena.

Katolicismens utveckling

Och det har den verkligen gjort. Den har sitt ursprung i det romerska kejsardömets nedgång, ett

långsamt sönderfall som varade i århundraden. Under de två sekel som föregick vår tid hade det förekommit kamp bland utsugna klasser i det romerska kejsardömet, bland slavar och småbönder,. De besegrades av de adliga slavägarnas envisa motstånd. Det romerska samhället gick in i en nedgångsperiod. De romerska bönderna ruinerades, speciellt av de oändliga krig som gav slavar till slavägarna. Till slut urartade de till det improduktiva och utarmade stadsproletariat som uppstod i Rom. När det romerska samhället berövades sin livskraft så minskade krigen som gav slavar, antalet slavar minskade, priset på slavar steg, produktionen gick ner, befolkningen minskade och eftersom det romerska proletariatet var en improduktiv klass så hade det inget hopp om att kunna förändra samhället med revolutionära medel.

De tidiga kristna samfunden återspeglade dessa stämningar. De ligger så nära de stämningar vi är bekanta med att jag inte kan låta bli att nämna dem, nämligen de hippieliknande självhjälpskooperativen mot fattigdom, tanken att "vilja lämna" samhället, att inte vara beredd att förändra det eller ha blivit besviken eller desillusionerad över att inte ha kunnat förändra det på ett revolutionärt sätt. På samma sätt var de tidiga kristna samfunden självhjälpskooperativ mot fattigdom bestående av det romerska kejsardömet s proletärer i städerna. I början var de demokratiska kommuner; kommunistiska i den meningen att egendomen ägdes gemensamt och demokratiska genom att ämbetsmännen valdes. Precis som dagens hippies förföljdes de av det officiella romerska samhället. Men de motsvarade ett ekonomiskt behov i detta samhälle, det utarmade improduktiva stadsproletariatets behov av att ha något sätt att överleva under en period av samhälleligt sönderfall.

Med tiden växte de kristna samfunden, och därmed påbörjades en byråkratiseringsprocess som ingalunda bara är ett modernt fenomen. Ämbetsmännen, byråkraterna, fick större makt och deras privilegier ökade. Samtidigt som förbindelser upprättades mellan de kristna samfunden i hela kejsardömet uppstod stridigheter mellan lekmännen och prästerna. Den första förbindelsen, synoden, eller kongressen för ämbetsmän inom kyrkan ägde inte rum förrän 200 e. Kr. Den första synoden för hela kejsardömet ägde inte rum förrän 325 e. Kr. År 320 beslutade sig Konstantin, en av kandidaterna till den romerska kejsartronen, för att de kristna samfunden utgjorde bra allierade för att hjälpa honom att ta över tronen.

På detta sätt blev de kristna samfunden som hade upprättat förbindelser över hela kejsardömet en statskyrka, som så att säga stödde etablissemang. Bidrag till kyrkan blev obligatoriska och kyrkans rikedomar växte. Vid denna tidpunkt försvann den konsumtionskommunism som hade införts av de improduktiva proletärerna i städerna nästan helt, efter att redan ha minskat i och med byråkratiseringen av de kristna samfunden. De gemensamma måltider som var den viktigaste beståndsdel hos de tidiga kristnas primitiva kommunism avskaffades. Denna institution överlever idag bara symboliskt i mässan, en symbolisk och ytterst begränsad måltid.

Efter att de messianska självhjälpskollektiverna hade blivit till en stat och belastats med en byråkrati så började de skydda slavägarnas styre i det romerska kejsardömet. Den kristna kyrkan stödde slavsystemet. Tills alldeles nyligen har kristendomen varit för slaveri – vilket vi bara alltför väl känner till från vår historia i sydstaterna. Kristendomen blev en av de principer med hjälp av vilka slaveriet upprätthölls.

Det romerska stadsproletariatet hade inget intresse av att avskaffa slaveriet. Det är ett historiskt faktum att det var när slaveriet började förfalla som produktionssätt som kristendomen uppstod och inte tvärtom. Åtminstone var det så det gick till i det romerska kejsardömet. Under århundradenas lopp fortsatte kyrkans rikedomar att växa. Byråkratiseringen fortsatte hastigt. För att ansluta sig till de kristna samfunden donerade ursprungligen de nya medlemmarna sina rikedomar och egendomar till dem, och därefter konsumerade de dem gemensamt. Byråkratiseringen fortskred och år 500 e. Kr. delades kyrkans egendomar upp på följande sätt: en fjärdedel gick till biskopen, en fjärdedel till en byggnadsfond, en fjärdedel till prästerskapet och bara en fjärdedel lämnades till de "fattiga", det vill säga till de kristna basmedlemmarna. På 500-talet hade således prästerskapet tillägnat sig tre

fjärdedelar av det som ursprungligen hade tillhört alla kristna!

Men inte ens kristendomen kunde rädda det romerska kejsardömet. Till sist besegrades det av tyska stammar som fortfarande befann sig i ett stadium av jordbrukskommunism. De ägde fälten, ängarna, skogarna och vattenkällorna gemensamt, och deras kommunistiska förhållanden gav produktivkrafterna ny styrka. Produktiviteten ökade, fattigdomen minskade, det nya feodala produktionssättet gjorde sig gällande. Nu behövdes inte kristendomen längre som en välfärdsinstitution lika mycket som under det romerska kejsardömets nedgång.

Men feodaltidens kristendom lyckades bevara sina institutioner. Den blev kvar som statskyrka, en ställning som blev den viktigaste källan till dess rikedomar. Den blev medeltidens största jordägare och ägde i allmänhet en fjärdedel till en tredjedel eller mer av marken.

Vid feodalismens höjdpunkt ville Karl den store fortsätta traditionen att lägga undan en fjärdedel av kyrkans egendomar som *patrimonium pauperum*, det vill säga att de skulle tillhöra kyrkans basmedlemmar, det vill säga de fattiga. Men inte långt efter Karl den stores död ägde en av den belagda historiens största stölder rum. Prästerskapet låtsades vara fattiga genom att svära en fattigdomsed och sedan snabbt tillägna sig resten av kyrkans egendomar.

På 1100-talet hade påven inrättat sig som den rikaste och mäktigaste av biskoparna, och han började förvalta kyrkans alla egendomar på samma sätt som de tidigare romerska kejsarna. Påhittet dök upp att alltihopa tillhörde påven. Detta fick i sin tur påven att tvinga på hela prästerskapet celibat, så att kyrkans furstar inte skulle frestas fördela kyrkans jordegendomar bland sin avkomma. Påven blev faktiskt så framgångsrik med att genomdriva celibatet bland prästerna att kyrkan kom att förbli en av de största feodala jordägarna. Det enda skälet jag kan tänka mig att påvedömet än idag föreskriver celibat för prästerna är att ogifta präster är billigare och behöver lägre löner och kan bo gemensamt, medan den som är gift måste ha högre lön.

Samtidigt hade påven blivit det feodala Europas högsta härskare, och han organiserade den västliga kristendomens försvar mot plötsliga angrepp från utländska inkräktare som nordmännen, magyarerna, araberna, avarerna och så vidare. Vid ett speciellt tillfälle under korstågen gick påvedömet på offensiven och öppnade därmed dörren för utländskt inflytande, för ett enormt uppsving i den internationella handeln, och till att penningekonomin trängde in i feodalismens naturaekonomi. Allt detta bröt slutligen ner det feodala samhället och skapade kapitalismen.

Den katolska kyrkans nedgång

Fram till denna tidpunkt i historien kan kristendomen och den katolska kyrkan anses ha spelat en progressiv ekonomisk funktion, från och med det romerska kejsardömets förfall till och med korstågen vid feodalismens höjdpunkt. Men sedan dess har den spelat en reaktionär roll, åtminstone i sin katolska version.

Alla dess ideal går tillbaka till medeltiden, till 1000- till 1200-talen. Thomas av Aquino, som kyrkan betraktar som mänsklighetens största tänkare, levde på den tiden. Den katolska kyrkans etiska och moraliska uppbyggnad, både internt och politiskt, liknar en medeltida institution. Allting går uppifrån och ner och inte mycket går nerifrån och upp. Lydnad, disciplin, obetingad tilltro, härska ”med Guds nåde”, enväldiga påbud till och med i privata frågor som preventivmedel, giftermål, skilsmässa, förlossning, behandling av sjukdomar, utbildning och obehörig inblandning i vetenskap och politiken, allt detta är ett medeltida kännetecken, då teologin, det vill säga, påveväldet, dominerade allt.

I grund och botten visar den katolska kyrkan än idag att den fungerar med medeltida begrepp. På den tiden, på höjdpunkten för sin makt och sitt inflytande, var påvarna och kyrkans furstar varken bättre eller sämre än resten av den feodala adeln. Celibat, kyskhet och fattigdom var bara för de

lägre prästerna, inte för dem. Än idag drömmer påven och kyrkans högsta furstar om de ”härliga dagar” då de kunde bränna alla som var oense med dem på bål, och mycket långsamt steka dem över en stilla eld.

Men precis som allt annat i samhället började även feodalismen förfalla. Handeln med Östern öppnade upp feodalismens stela strukturer, produktion för utbyte började ersätta produktion för användning och det nya kapitalistiska produktionssättet började göra inbryningar. När de ekonomiska faktorerna förändrades så måste institutionerna förändras för att de nya produktivkrafterna skulle få möjlighet att breda ut sig. Det största hindret på denna väg var påvedömet, denna feodala utsugningsmaskin och den feodala tidens internationella härskare som skyddade de feodala institutionerna och egendomsförhållandena.

Som en återspeglning av det nya kapitalistiska produktionssättet uppstod de protestantiska sekterna. De kämpade mot påvens internationalism eftersom kapitalismen måste byggas upp på nationella grundvalar. De bekämpade den katolska kyrkans iögonfallande konsumtion, antalet helgdagar, dess förmögenhet i mark och rikedomar, som måste delas upp och användas av den gryende kapitalistiska produktionen.

Protestanterna gjorde också kyrkan demokratisk. Deras sekter ställde den mer eller mindre under gräsrotternas kontroll. Med andra ord tillämpade de borgerligt demokratiska ideal på katolicismens förstenade feodala struktur. De försökte skilja på kyrkan och staten. De gjorde, åtminstone under sina bästa stunder, religionen till en samvetsfråga istället för en fråga om tvång. De första klasstriderna mellan den nya kapitalistklassen och de antifeodala skikten och de feodala klasserna utkämpades under religiös täckmantel, med varierande framgång från land till land genom den lutherska läran och kalvinismen och andra varianter på protestantism.

Hädanefter skulle klasstriderna utkämpas i politiska termer och inte längre döljas i religiösa ord. Följaktligen har inte bara kristendomen utan all religiös tro varit till skada för de historiska framstegen.

Om den tidiga kristendomen lindrade det utarmade stadsproletariatets elände under det romerska kejsardömet nedgångsperiod, och protestantismen var borgarklassens förklädda ideologi under kapitalismens uppkomst, vad är då dagens ekumenik? Jag tror att kraftansträngningarna för enhet mellan protestantismen och katolicismen också motiveras av både ekonomiska och politiska skäl. Revolutionen hotar det kapitalistiska systemet i sin helhet överallt i världen. Kapitalet verkar idag inte bara i nationell utan också i internationell skala, precis som påvedömet. Alla reaktionära krafter känner behov av att förena sig mot revolutionens styrkor. Det är deras reaktionära känslor som motiverar protestantismen och katolicismen och judendomen att överge sina tidigare dispyter på reaktionens gemensamma altare.

Religionens materialistiska bas

Sedan den stora franska revolutionen har klasskampen utkämpats i öppna, icke religiösa termer. I slutet av 1793, vid den franska revolutionens höjdpunkt, avskaffade hébertisterna, en del av jakobinerna, alla kyrkor i Frankrike och omvandlade dem till offentliga församlingssalar och kallade dem förnuftets tempel. De öppnade också alla relikier och upptäckte att de flesta av dem var en bluff. Ärkebiskopen i Paris framträdde inför konventet och medgav att han hade lärt ut något som han själv inte trodde på.

Hébertisterna påbjöd också att det inte fanns någon gud, att frihetsträd skulle planteras och att man skulle inleda en dyrkan av förnuftet. De skrev en ny kalender och avskaffade den traditionella terminologin och gav nya namn på veckodagarna och årets månader. Med andra ord började de sopa undan alla spår av religionen.

Den marxistiska analysen av religionen som ett samhällsfenomen konstaterar att den har en materialistisk bas, och att den även tillfredsställer ett psykologiskt behov som uppstår ur denna. En skenbar maktlöshet inför samhälls- och naturkrafterna, oron för att vara hjälplös inför obegripliga krafter, medförde att det mänskliga psyket bands av övernaturliga bojor.

De franska revolutionärernas försök 1793 att införa ateismen med påbud visade sig vara fruktlöst. Klasssamhället stod fortfarande på dagordningen. Det borgerliga klassamhället behövde ännu en gång religionen så att de utsugna klasserna inte skulle berövas lindringen av ett bättre liv efter döden.

Man kan inte hitta ett bättre vittne än Napoleon Bonaparte eftersom han var behjälplig under denna process. Napoleon Bonaparte var en före detta radikal som vi skulle kalla honom idag, en före detta jakobin. Napoleon var helt öppen hjärtig om sina egna religiösa övertygelser:

Man måste återinföra religionen för att få moral. Hur skulle man kunna få ordning i landet utan religion? Samhället [och han menar det borgerliga samhället – TE.] kan inte existera utan ojämlikhet vad gäller rikedomar, och ojämlikhet vad gäller rikedomar kan inte existera utan religion. Hur kan en människa som dör av svält sitta intill en människa som rapar för att han har ätit för mycket, om det inte finns en makt som säger ”det är Guds vilja”.

Napoleon fortsätter:

Det måste finnas rika och fattiga i denna värld. Vi behöver religionen för att säga att det kommer att bli annorlunda i evigheten. För mig är religionen inte mysteriet med Kristi människoblivande utan mysteriet med samhällsordningen. Den förpassar tanken om ojämlikhet till himlen så att de rika inte massakreras här på jorden.

Efter att ha blivit anklagad för att vara papist [katolik – öa] sa Bonaparte: ”Jag är ingenting. Jag var muhammedan i Egypten, jag kommer att bli katolik här i Frankrike, och om jag skulle komma att härska i ett land med judar så skulle jag återuppbygga Salomo tempel.” Napoleon skrev under ett fördrag med påven Pius VII om att återupprätta den katolska kyrkan i Frankrike för att försvara den borgerliga samhällsordningen. På så sätt återinfördes religionen i Frankrike. Ty för att förlika de fattiga med det kapitalistiska samhällets skriande ojämlikheter, som Bonaparte så rättframt och enligt min uppfattning riktigt framställde det, så behövde de trösten om ett bättre liv efter döden.

Idag fortsätter den katolska kyrkan och de olika protestantiska sekterna att fungera som verktyg för det borgerliga styret på just de grundvalar som Napoleon pekade ut.

Just därför att marxister inser att religionen fortfarande har en materialistisk grund under kapitalismen, och även en tid efter den socialistiska revolutionen, är vi mot all sorts både antireligiöst och religiöst tvång. Vi står för den enskilda människans ovillkorliga religionsfrihet, även när vi går mot de religiösa institutionernas kontrarevolutionära intriger.

Religionens grundvalar kommer att försvinna när den socialistiska omvandlingen av samhället ställer de idag okontrollerade samhälls- och naturkrafterna under hela mänsklighetens medvetna kontroll.

Under tiden, under kampen för ett nytt samhälle, under den klasskamp som äger rum, så varken främjas eller utkämpas de under de så kallade eviga moraliska föreskrifternas fana. De utkämpas för ekonomiska och politiska mål som ska framföras öppet och klart.

Kampen för att lugna ens eget samvete, strävan efter enskilt martyrskap är verkningslös eftersom den förnekar klasskampens krav. Det är meningslöst att vädja till den härskande klassens samvete, som den mördade Martin Luther King och den ickevåldsrörelse han ledde fick erfa. I klassamhället skyddar moraliska rättesnören och allmänna moralföreskrifter bara ojämlikhet, brist på frihet och utsugning. Allt detta i namn av frihet, rättigheter och jämlikhet!

Dessa förment eviga idéer, dessa moraliska normer, har olika betydelse för olika klasser vid olika tidpunkter och under olika perioder. För det tidiga kristna betydde jämlikhet jämlik konsumtion och att konsumera gemensamt. Det var deras viktigaste ritual av vilken det består väldigt lite i mässan, i själva verket ingenting. För de tidigare kristna betydde frihet att vara fri från arbete.

I egenskap av improduktiva proletärer var de aldrig intresserade av arbete. Asketerna och andra tidiga sekter var faktiskt fullständigt oföretagsamma, och det ansågs vara en stor dygd att inte göra någonting.

Men för kapitalisterna betydde jämlikhet något helt annat. Det betydde ett system med privat ägande av produktionsmedlen. Inte bara de feodala jordägarna och friherrarna skulle styra samhället, utan borgarklassen skulle också ha ett ord med i laget. Även kapitalisterna skulle få en stor del av rikedomarna, och i detta syfte skulle de tillåtas exploatera folket. Det var vad jämlikhet innebar för kapitalisterna.

För dem innebar frihet rättigheter att använda produktionsmedlen för sin egen privata vinnings skull. Det är därför de kallar den kapitalistiska världen för den "fria" världen – därför att de är fria att utnyttja människans hela välstånd för sin egen privata vinnings skull.

För marxister betyder jämlikhet och frihet något helt annat. Vad betyder jämlikhet för det revolutionära industriproletariatet? För det första betyder det att alla ska kunna använda den samhälleligt producerade arbetsprodukten. Och även frihet har ett helt annat innehåll. Den innebär att minska den samhälleligt nödvändiga arbetstiden till ett minimum genom att planera en ekonomi till allas förmån, genom att avskaffa den black om foten som det privata tillägnandet av arbetsprodukten är.

Friheten att njuta av livet, vetenskaperna, konsten, kommer inte att öka genom att helt avskaffa allt nödvändigt arbete som de tidiga kristna trodde, utan genom att minska det till ett minimum och genom att dela det nödvändiga arbetet jämlikt mellan samhällets samtliga medlemmar.

Marxister ställer inte sina mål utifrån religiösa eller allmänt etiska principer utan i vetenskapliga och politiska termer: nationalisering av produktionsmedlen, upprättande av en planerad ekonomi, och utbredning av den socialistiska revolutionen, dess fördelar och dess makt, till resten av världen.

Det är de arbetande massornas revolutionära strävan som kommer att få mänsklighetens krafter att lyda samhällets gemensamma vilja och beslut. På detta sätt kommer behovet av religion och all annan sorts icke vetenskaplig tro och praktik att övervinnas.

Kristendomen

Fader Bonpane: Jag är glad över att få vara med er ikväll. Jag tycker att vi har fått höra en underbar analys av var vi har varit, och jag vill föra fram några tankar om vart vi är på väg. Det händer en del saker idag som jag tror att vi vill hålla oss à jour med. Alla av oss skulle stötas bort av all sorts religiöst tvång, vare sig det är dogmatisk ateism eller evangelisk ateism eller evangelisk kristendom eller muhammedanism. Som människor avvisar vi detta med kraft. Så vart efter kristendomen blir medveten om sig själv ser vi långsamt samma medvetenhet som hela mänskligheten går igenom, något börjar hända. Det hände i en fängelsecell i Tyskland, på Adolf Hitlers tid, när Dietrich Bonhoeffer som luthersk minister drog slutsatsen att det vore klokt att delta i mordförsöket mot diktatorn.

Jag är glad att vi är här ikväll för att diskutera marxism och kristendom istället för bara marxism och katolicism. På ett mycket profetiskt sätt återspeglade Bonhoeffer vart kristendomen var på väg, när han i sin bok **Motstånd och underkastelse : brev och anteckningar från fängelset** sa: "Vi går över till en religionsfri kristendom." Det var en djup tanke från hans sida, eftersom han mycket bestämt kände att det var just religionen i kristendomen som var den negativa faktorn, och för honom var användningen av ordet "religion" i detta sammanhang rituellt: sambandet mellan

frälsning och ritualer, sambandet mellan frälsning och formalism eller legalism, eller vad vi skulle kunna kalla triumfalism.

Formalism, att tro att vi med hjälp av vissa former eller att vara strikt inför Gud på något sätt gav honom vår vördnad. Legalism, att vi måste ha lagar för att bli frälsta, vare sig det handlar om lagar om att man måste gå i kyrkan, lagar om celibat eller andra kyrkliga, mänskliga, civilrättsliga lagar som har utgjort en så stor del av kyrkans praktik inom den kanoniska lagen under årens lopp. Och triumfalism, en uppfattning att vi verkligen har den bästa kyrka man kan ha och de bästa möjliga företrädarna och att vi hela tiden gör bästa möjliga saker.

Bonhoeffer medgav att dessa ting var väldigt negativa saker inom kristendomen och han menade att de var på väg bort. Han sa en "religionsfri kristendom", som i hans vision, innan han avrättades, innebar att kyrkobyggnaderna inte skulle vara viktiga i framtiden, att det som på något sätt höll på att hända var att människan var på väg att bli mer förkroppsligad. Och istället för att tänka på människoblivande, förkroppsligande, som att få människan att koncentrera sig på guld och gröna skogar ovan där, var uppfattningen om människoblivande med Bonhoeffers ord just att människan utgör en del av sin broders förhoppningar, önskningar, ängslan och lidande, ända fram till och inklusive den yttersta konsekvensen, vilket för honom vore lika med korsfästning.

Så han kunde se att denna syn på människans människoblivande inte på något sätt stod i motsättning till eller hindrade sin tids revolutionära strömningar. Och detta har inte bara pågått inom kristendomen med Bonhoeffer, utan med många andra, till och med inom Vatikanstatens heliga gränser.

Vatikanstaten har sagt saker som den inte har genomfört än idag. Vare sig vi börjar med Leo XIII:s skrifter, som uppenbarligen var ett svar på Karl Marx' skrifter – uppenbarligen och uttryckligen – hans brev *Rerum Novarum*, som skrevs i slutet av 1800-talet, var ett direkt svar på **Kommunistiska manifestet**. Var det ett svar? Han började med att helt enkelt nämna att människor gick in i fabriker och blev förstörda, medan förädlad material kommer ut ur fabriker.

Någonting, en viss medvetenhet, uppstod hos dessa kyrkopersoner, trots att de fortsatte att leva som orientaliska monarker. Det fortsatte med Pius XI och *Quadregesimo Anno*, en upprepning av den arbetande människans rättigheter inför sina förtryckare. Jag vill säga att allt detta fortfarande är inom ramen för en klasstruktur, inom privategendomens ramar, utan tvekan, mycket påtagligt. Så privat ägande som en rättighet upprepades av båda dessa män, i starkast möjliga ordalag. Och det var inte förrän med den mycket farliga figuren Johannes XXIII som vi började hitta iakttagelser att privategendomen faktiskt inte kan betraktas som en absolut rättighet, att den är något relativt, en viss försvagning av den tidigare formella kapitalistiska linje som de tidigare påvarna hade vidhållit mycket bestämt.

Johannes XXIII chockerade den kapitalistiska världen med *Mater et Magistra* där han talade om socialiseringsprocessen som 1900-talets oundvikliga process, och kanske 1900-talets viktigaste process och något som inte skulle förändras. Han erkände den. Folk som den politiska krönikören William Buckley sa vid den tiden "*Mater si, Magistra no.*" (Moder ja, lärare nej.) Han är en katolsk högerlärare som är mycket starkt mot det som den gamle mannen i Rom sa. Det följdes av *Pacem in Terris*, som av många betraktades som ett försök att förbättra förhållandena till den marxistiska världen. Alla sa att Johannes "pjoskade med kommunismen" för att inte tala om "pjoskade med socialismen".

Märkligt nog har den nuvarande mannen blivit en tragisk figur när det gäller kyrkliga lagar. Vad gäller ekonomi och politik är han inte riktigt lika tragisk. Om vi till exempel analyserar hans brev *Populorum Progressio*, och ser hans förståelse av revolutionens plats i samhället, så kan vi se att även påven Paulus medger möjligheten att helt och hållet omstrukturera samhället, där han i sitt brev från 1966 säger något som ofta citeras av latinamerikanska rebeller, "våldsamma revolutioner

frambringar i allmänhet och ofta nya missförhållanden – utom i fallet med långvariga tyrannier där människans grundläggande rättigheter har blivit kränkta.”

Katolicismen och revolutionen

I Bolivia citerade Regis Debray detta direkt, och sa att det är här vi befinner oss i Latinamerika. Jag kan mycket väl påminna mig andre befälhavaren för FAR [*Fuerzas Armadas Rebeldes*, Väpnade rebelliska styrkorna] i Guatemala, som hade en kopia av detta cirkulärbrev i bakfickan, och sa ”vi har ett mandat från själva påven, eftersom vi har en långvarig diktatur som vi har haft i många år.”

Så jag tror att den enda ståndpunkt vi kan inta gentemot kristendomen är att inte försvara någonting. Jag tycker att den analys vi har fått höra är mycket slående, och alla iakttagelser som jag kan göra angående den vore nog petiga. Jag tycker att analysen som den är står sig mycket, mycket bra.

Om jag skulle vara petig så kunde jag till exempel betona att aposteln Paulus arbetade som tältmakare och så vidare. Men vi lägger märke till att Paulus måste säga till folk att återvända till arbetet eftersom de inte arbetade, de väntade på att Herren skulle återvända och han hade problem med dem, och han sa men gå och jobba folk. Det fanns definitivt ett väntande där och det var förvisso märkbart inom klosterlivet, som med tiden visade en hel del strävsamhet, definitivt strävsamhet i fråga om tillverkning av böcker, tryckande och studier, etc. Men det skedde en ökning av det vi kallar kontemplation, som i bästa fall är eftertanke och i värsta fall slöhet. Så jag skulle vilja säga att ett angrepp på den analys vi har fått höra vore pedanteri och jag skulle hellre låta den stå som den är. Jag skulle mycket hellre låta den vara och försöka säga varthän det vi kallar kristendom är på väg, ty precis som hela mänskligheten växer den.

Jag betraktar inte historien som något som upprepar sig i cirklar, utan snarare som en spiral som går uppåt, och när vi tänker på världsrevolutionen är det mänskligheten som är skyldig. Häromdagen satt jag framför den federala byggnaden i Los Angeles och såg människor som letade efter kommunister, och jag sa till mig själv, herregud, om varenda kommunist som lever på jorden idag vore död så skulle vi ändå befinna oss mitt i en internationell revolution. Saker och ting händer i alla fall. Mänskligheten är i rörelse oavsett vilka ideologier som omger den. Ingenting kommer att hindra mänskligheten från att förändra sig. Denna struktur och omstrukturering av samhället pågår och fortsätter, så låt oss gripa tag i den där den befinner sig.

Vi har folk som Teilhard de Chardin som kom med och som inte var marxist. Och vi hittade hans skrifter på spanska och de började spridas i Latinamerika och de latinamerikanska marxisterna blev helt fascinerade av honom. Varifrån kom denne marxist – Chardin? Vad var det som lockade de latinamerikanska marxisterna till Teilhard? Det var Teilhards dynamik, att han såg kampen, den ständiga kampen i mänskligheten. Det fascinerade latinamerikanerna som är genomsyrade av en kristen kultur, en kultur som rinner ur öronen på dem, som i synnerhet har varit kopplad till den romerska katolska kyrkan.

Sedan hade vi en fascinerande händelse under detta sekel – Vatikanstatens andra kyrkomöte. Jag tycker inte att vi ännu riktigt har uppskattat alla resultat från detta möte. Inte så mycket i handling som i ord. För det första genom att hysa vördnad för icke troende. Innan detta saknade kyrkan aktning, den hade en brist på aktning för de icke troende. Det var där kyrkan befann sig. Den längtade efter, och jag har ofta känt som vi hörde alldeles nyss, att den gamla skolans kyrka skulle gilla att återvända till inkquisitionens dagar, de skulle verkligen gilla det. Men med Vatikanstatens nya kyrkomöte kom en ny vördnad, och med denna vördnad kommer ett sätt att säga, här kommer en människa som inte är troende. Jag sätter värde på honom.

Men det leder till många saker. I och med detta värdesätter vi inte bara andra religioner, utan också avsaknad av religion, och utifrån denna vördnad är vi beredda att säga något, nämligen: ”Vi vet inte allt som finns att veta. Vi vet inte allt om Gud. Vi vet inte allt om alla dessa dogmer.” Vi brukade ha

en arrogant inställning. ”Kom till mig så ska jag berätta allt om Gud.” Idag finns mycket mindre övermod.

Det finns människor som vill möta ett mysterium. Det finns folk som vill säga: ”Det finns saker i livet som jag inte förstår.” Det finns många som fortfarande använder ordet Gud. Jag minns när jag i timmar satt vid marxisten Erich Fromms fötter i Cuernavaca, Mexiko, och lyssnade på honom och utbytte erfarenheter om dessa frågor, och sa: ”Hördu Eric, folk talar i allmänhet om dig som en ateist. Skulle du vilja förklara för oss vad ateism är och sätta det i förhållande till din marxism?”

Och han sa: ”Jag ska förklara min ateism, men bara som jude. Jag förklarar min ateism genom att säga att namnet Gud är ett namn som vi inte uttalar. De gamla rabbinerna riktade inte in sig på ordet eftersom de var alltför förverkligade i sin egen kropp och med livet här, och de trodde att det var så det skulle vara. Och det är så jag, Erich Fromm, ser det, och folk kallar mig ateist.” Jag tyckte att det kanske var en av de bästa beskrivningar av tro jag någonsin har hört.

Vi vanvördiga kristna kastar omkring oss ordet Gud lättvindigt, som om vi kunde förstå Gud. Det kan vi inte. Så vi kanske bara kan erkänna att det finns en del mysterier i livet. Idag anser jag att människan är den bästa brännpunkten för allt detta. Jag inser att jag i grund och botten är en pragmatiker, ingenting annat, jag kan inte vara något annat.

Jag försöker hela tiden se saker och ting i arbete, de saker som ger resultat, och jag upptäcker att en ateistisk humanist och en troende ateist kan arbeta tillsammans på den latinamerikanska scenen – ett område som är ansatt av revolutioner – och de har inte tid med några problem. För tillfället finns det tillsammans i alla rebellrörelser i Latinamerika. Jag har hört unga rebeller som säger, ”jag är med därför att jag tror.” Jag har hört andra rebeller säga, ”jag tror inte ens på min mamma.” På sätt och vis är det ovidkommande om de tror eller inte. Det viktiga är att de kan identifiera sig med mänsklighetens kamp – de kommer inte att slösa bort tid för att på ett dogmatiskt sätt skapa en glödande ateist eller en brinnande kristen.

Jag ser detta på det revolutionära Kuba, som kanske ger oss ett exempel på kyrkoproblemet – det har aldrig funnits ett revolutionärt land i historien som visat mer hänsyn mot den etablerade kyrkan än Kuba. Mycket mer hänsyn än under den mexikanska revolutionens dagar, som var ganska hårda mot den etablerade kyrkan. Den kubanska revolutionen har varit väldigt, väldigt vänlig.

För närvarande kan inte kubanerna tänka sig att låta en praktiserande katolik bli medlem i partiet. När jag var där talade jag med folk om detta, och funderade på det. Jag skrev några artiklar i frågan i Havanna till deras *Pensamiento Critico*, deras kritiska tidning, och tyckte att ansvaret för denna förändring faktiskt ligger hos kyrkostrukturerna, inte hos den kubanska regeringen.

Kyrkostrukturerna är fortfarande ganska hindrande för den som är indragen i revolutionär politik, och eftersom kyrkan kan bli mindre formell, den katolska kyrkan kan nu bli mindre legalistisk, mindre triumfalistisk, så kan därmed enligt min uppfattning en revolutionär regering låta bli att göra åtskillnad mellan de som formellt är troende och de som inte är det. Faktum är att kyrkan tidigare har varit en tillflyktsort för kontrarevolutionärer, och på vissa ställen, till och med på Kuba idag, är den fortfarande det. Vi kan inte göra allmänna påståenden om det, men vi kan säga att för vissa personer är den en tillflyktsort för kontrarevolutionen.

Vart är den på väg? Jag tror att kyrkan kommer att bli allt mindre synlig och allt mer kristen. Jag tror att den kommer att gå dit Harvey Cox anser den vara på väg, den kommer att hitta sig en väg till de sekulära institutionerna, folk kommer att hysa aktning för denne person Jesus, som långt från att höra till en annan värld var en person som sa till oss att göra Guds vilja på jorden. Det vi gjorde var inte att korsfästa honom en gång utan praktiskt taget varje gång vi uppförde en ny kyrka.

Så jag tror inte att uppfattningarna är livsdugliga. För jag kan inte se att de kan förbli desamma. Jag tittar inte tillbaka på marxismen mer än jag tittar tillbaka på Jesus. Jag ser hur båda går framåt och

hur båda genomgår en ständig förändringsprocess. Personligen skulle jag vilja bli kallad för eklektiker, en person som plockar och väljer från folk som har gått före.

Är de två uppfattningarna förenliga? Jag skulle säga att en dogmatisk marxism inte är förenlig med en dogmatisk medeltida katolicism. Jag tycker att det är uppenbart. Jag skulle säga att en icke-dogmatisk marxism är fullt förenlig med en revolutionär kristendom, ty en revolutionär kristendom är inte mer förbunden med kapitalismen än den är med Jesus.

Jag tror att många av våra kristna i länder som låt oss säga USA är mycket mer kapitalistiska än vad de är kristna. Det finns mycket mer band till kapitalismen än till kristendomen. För dem tror jag alltså att det skulle vara en skillnad.

Men vart efter tiden går ser jag ett bättre förhållande mellan marxismen och kristendomen än det någonsin kan bli mellan kapitalism och kristendom. Det finns större utrymme för goda relationer. Det är mer möjligt att kunna säga att vi kommer att dela med alla i enlighet med deras behov och att vi kommer att ta från alla i enlighet med deras förmåga. Det är mer möjligt för oss att säga att ingen hade något som de kallade sitt eget men att de delade saker och ting gemensamt. Det här är väldigt bibliskt, taget från Apostlagärningarna. Det är lättare att identifiera det med marxistiska begrepp än att identifiera det med uppfattningar om profit, i synnerhet profit för några få. Som ett svar på den fråga som ställs ikväll skulle jag säga ja, kristendom och marxism är förenliga.

Vart är då kyrkan på väg? Man nämnde prästerskapets celibat. Många av oss arbetar kraftfullt mot det idag. Vi gör allt vi kan för att få till stånd en förändring eftersom vi upplever att det är en av de faktorer som har upprätthållit tankekontrollen, för att inte tala om födelsekontrollen, och den ekonomiska kontrollen över prästerna. Det finns definitivt utspel mot det.

Påtryckningar för förändring

Rörelsen inom kyrkan går för närvarande nerifrån och upp, och det är mycket viktigt. Folk röstar för att präster ska få gifta sig genom att gifta sig – det är deras röst. Och jag vet inga andra sätt att göra det på. Det är väldigt revolutionärt på sitt sätt, men det är vad revolution handlar om, att en liten grupp människor gör någonting. Det finns inte bara några stycken av oss här som gör något. Det pågår överallt inom kyrkan.

Det finns en hel del människor som inte längre känner rädsla för kyrkan. De kan inte längre grunda sin kyrkas tillväxt på rädsla längre. De säger, ”om ni inte går till mässan på söndag så hamnar ni i helvetet.” Svaret blir, ”far åt helvete.” Rädsla har ingen betydelse nu. Den kommer inte att ha det. Den har varit en kontrollerande faktor, precis som den varit i många folks kulturer, så för att förstå vad som händer med kyrkan, kanske vi istället för att titta på politiken snarare skulle titta på antropologin. Kyrkan och kyrkans folk överger sina folkseder.

Som ni känner till kännetecknas folkskick av speciella dräkter. Vi klär oss alla på samma sätt. Vilka band det fanns i Guatemala mellan folkgrupperna och de religiösa ritualerna! Jag brukade se indianer klädda på exakt samma sätt, från en viss by. Att inte klä sig som alla andra var en skymf mot samhället som var värt uteslutning. Kyrkan förändrar alltså sin skrud. Alla folk kulturer talar samma språk. Kyrkan byter språk. Folk kulturer lever på forntiden. De äldsta måste vara de klokaste. Vi ser en förändring av det.

Det som sker är att strukturer som hänger ihop med kristendomen lämnar folkmönster och går in i det urbana samhället. Och när den gör det så antar den det urbana samhällets tänkande, varav ett är marxismen. Så vår fråga har varit om de är förenliga. Jag skulle vilja säga att de förvisso är förenliga. Är dagens marxism förenlig med en medeltida kristendom? Nej. Är en revolutionär kristendom förenlig med det som händer inom den revolutionära marxismen? Ja.

Vi har så många exempel i Latinamerika – som Fidels ord nyligen när han sa att de latinameri-

kanska kommunistpartierna blir mer och mer reaktionära medan kyrkorna blir alltmer revolutionära. Vi har exemplet med USA:s utrikesdepartement som sa till professor Donald Bray i Washington att de för tillfället var mindre bekymrade över några etablerade partiers makt än över den mobiliserade kyrkans makt. Jag hörde samma tanke när jag var i Washington.

Varför tror ni att ärkebiskop Helder Camaras främste rådgivare nyss hittades knivhuggen och miss-handlad till döds, på grund av det enorma inflytande han hade på studenterna på universitetet i Recife? Högerextremisterna visste att denne man i egenskap av präst, hjälpredda till ärkebiskopen, hade ett större revolutionärt inflytande över studenterna än deras partilinje. Varför? Därför att han sa ja till revolutionen. Precis som ärkebiskopen själv har gjort. De är för tillfället rädda att döda *honom*.

Vi har sannolikt 20 revolutionära ärkebiskopar i Latinamerika. Vi har ingen i USA. Var inte oroliga. Vi har inga, inte en enda. Vi har mycket ovanliga personer inom biskopsstyrelsen i Latinamerika: ett tjugotal – en liten minoritet av hundratals biskopar. De flesta av dem befinner sig i svunna tiders reaktionära schablon. En del av dem använder redan marxistiska termer i sina herdabrev.

Det började med ett mycket slående brev som hette *Brev från biskoparna i tredje världen*. Det började med att säga: "Under århundraden har kyrkan tolererat kapitalismen och dess utlåning av pengar mot ränta, dess utsugning och dess klassystem. Och vi kan inte annat än glädjas över att se nya, mer rättvisa och rättskaffens system." Det är en handfull av de enda entusiasmerade kyrkoleddarna i Latinamerika. 15-20 biskopar som inser att om saker och ting förändras så kommer de att bli av med sina hem och sina Mercedes-Benz.

Om vi sedan går till det lägre prästerskapet så finns det idag tusentals sådana präster i Latinamerika. De verkligen farliga (för alla agenter som finns närvarande här) är de infödda latinamerikanerna. För närvarande är vi nordamerikaner i allmänhet konservativa eftersom vi är fästa vid äppelpaj. De latinamerikanska prästerna har inte fått så mycket äppelpaj och de ger fasen i i om deras land blir "kommunistiskt" eller "socialistiskt" imorgon eller inte. De är intresserade av att deras folk äter.

Och när jag säger att de inte bryr sig ett förbaskat dugg om det, så menar jag att de inte alls kommer att gå mot er. De är inte och kommer inte att bli kontrarevolutionära. Jag minns hur vi satt ihop med en grupp rebeller som kommit från landsbygden för lite samtal och vila i en fin och stilla kyrka i Guatemala City.

De har inte två huvuden. De har inte två linjer. De har en linje. De säger det de tänker och de sa: "Vi kommer att bli väldigt hårda mot den katolska kyrkan." Prästerna som satt runt dem sa, "jösses vad bra." De sa: "Vi har ingenting mot kristendomen, men vi kommer att bli mycket hårda mot uppfattningen om byggnader, om klass, om privilegier." Prästerna som lyssnade till detta var alla trygga i fråga om revolutionära förändringar, de var alla säkra. Det enda de hade att säga var "ge dom vad dom tål." Så kyrkans män i Latinamerika – jag kan inte säga alla, jag önskar att jag kunde det – kommer inte att vara en hämmande faktor.

Jag antar att jag har kommit en bit från ideologin och har försökt att närma mig verkligheten lite mer. Jag tror att ni är medvetna om vad som har hänt i Ryssland på senare tid. De är förvisso intresserade av kyrkorna ur historisk och kulturell synvinkel, och i tidskriften *Religionens vetenskap* har det grubblats mycket mer om religionens plats inom kulturen. Det har funnits mer av detta under det senaste året i Ryssland, tror jag, än vad vi har sett sedan 1917. Jag tycker inte att vi nödvändigtvis måste betrakta det som revisionistiskt. Jag tror att det helt enkelt är ett försök att analysera en verklighet som människan måste hantera. Om vi förhindrade analyser av det kristna eller judiska eller muslimska eller zen-tänkandet, så tror jag att det skulle bildas små underjordiska grupper i Kina som höll hemliga diskussioner om religionen.

Jag vill inte förneka att religionen har varit ett opium för folket. Det har den varit. Den kan vara ett opium. Jag tror inte att den måste vara ett opium. Den har ständigt varit ett opium som sagt till folk

att vara tålmodiga och att Gud kommer att välsigna er i himlen. Det är just vad den revolutionära kyrkan inte säger till folk idag. Och det är precis därför de trasslar till alltihopa – vad gäller att bevara status quo.

Historiskt har den varit en yrkesfara. Det rör att den historiskt har varit mot att studera, mot social välfärd, mot tryckerier, mot kultur, mot att få människan att fundera över kyrkans verklighet, mot att hjälpa människan att inse att hon inte är en maskin. Det finns en mystik kring människan – att hon är något mer än summan av sina delar, att det finns saker vi inte förstår, att det finns saker som vi inte kan placera i en låda, att det finns saker i livet som vi inte kan kontrollera.

”Som filosofier är de oförenliga”

Edwards: Marxismen menar att ekonomiska faktorer har företräde för att bestämma alla fenomen inom överbyggnaden, i synnerhet på det ideologiska området. Jag tror att de oroligheter som idag skakar till och med de religiösa sedvänjornas mest stelbenta strukturer är vittnesbörd om detta inbördes förhållande. Den världsomspännande kris som dagens kapitalistiska samhälle befinner sig i och de utsugna miljonmassornas revolutionära bemödanden har påverkat till och med de mest traditionella och inskränkta institutionerna. Jag placerar verkligen den katolska kyrkan, Vatikanstaten och påven i den sistnämnda kategorin. Ett etablissemang som kan bli kvar i 700 år efter att ha överlevt sig själv – det är faktiskt en bragd! Den har fortsatt att existera under 700 år av ett framväxande, ett fullt utvecklat och ett idag förfallande borgerligt samhälle, utan att ens reformera sig eller överge någon av sina medeltida tankar. Om någon här eller där då och då ger en läpparnas bekännelse till mer moderna idéer så tycker jag inte att det betyder så mycket.

Om vi ska göra en lista över vad påvarna har sagt så tycker jag att vi också bör nämna att påven har förkastat födelsekontroll. Av alla de reaktionära ståndpunkter som kyrkan intagit så är detta en som till och med avvisas av de flesta starkt troende, som anser att det är en privat fråga och inte underkastad någon auktoritetens order, i synnerhet inte en enväldshärskare till ungar.

Jag pekade på religionens materiella grundval och att vi marxister tror att den minskar. Allmän sett införs vetenskapliga begrepp inom livets alla sidor. Man kan inte ens köpa mat längre utan att känna till något om sammansättningen på det man köper i vetenskapliga termer. Och till och med om man vet det, så vet man inte om det kommer att visa sig vara skadligt imorgon, förgiftat av DDT eller vad som helst. Idag behövs vetenskapliga kunskaper till och med för vanligt enkelt överlevande i detta alltmer komplicerade moderna samhälle.

Man måste också ha en del kunskaper om naturvetenskap och i allt större utsträckning även samhällsvetenskap. Tidigare kanske det räckte med en delvis medvetenhet under sociala strider. Men jag tror inte att det kommer att räcka idag och under den närmaste framtiden. Arbetsdelningen under varuproduktionen har ökat så mycket att det är absolut nödvändigt att bekanta sig med vetenskapliga insikter, att bli helt medveten och uppmärksam och i synnerhet avvisa varje uppfattning om att det finns en del saker som man inte kan känna till. Idag erkänns det allmänt att allting står öppet för människans intellekt om hon får tid och viljan och arbetar träget för att lösa alla problem. Antagandet att det lurar en gudomlighet bakom det man inte förstår just nu har börjat vittra bort.

De förtryckta samhällssektorer eller de skikt som är mottagliga för påtryckningarna från religionen kommer att hänga kvar vid den även sedan de smittats av revolutionära ideologier, och de kommer att försöka försona de två. Men för att kunna göra det kan man inte se evangelierna som gudomligt inspirerade, utan som historiska dokument som skrevs långt efter de händelser de beskriver och som under århundradenas lopp har förfalskats i den kyrkliga byråkratins intressen.

Ett möjligt antagande är att Jesus var en gerillakämpe från Galliléen som försökte göra uppror i Jerusalem och besegrades och korsfästes av romarna. På en tiden var judarna i Judéen ett besegrat folk som förtrycktes av romarna och överhuvudtaget var indragna i en nationell befrielsekamp mot

romarnas erövring, fram tills Jerusalem slutligen föll år 70 e. Kr. Denna syn på Jesus som en revolutionär befrielsekämpe är förvisso historiskt möjlig.

Men de kristna samfund som spred sig genom hela det romerska kejsardömet efter Jerusalems fall ville inte stöta sig med romarna. De gav judarna skulden för korsfästningen och gjorde sig skyldiga till en av historiens värsta och utan tvivel mest ihållande förtal. Vad skulle det judiska folket ha haft för anledning (enhälligt säger evangelierna!) att kräva att deras förtryckare, romarna, skulle döda en av deras egna befrielsekämpar? Sedan när händer en sådan sak under en revolutionär period? Här och där i evangelierna finns det ställen som fortfarande visar på historieförfalskningen: romarna piskade och satte törnekronan på Jesus och smädade honom, etc.

Om man verkligen vill vara en revolutionär kristen så måste man revidera evangelierna, behandla dem som historiska dokument och återuppliva den verkliga Jesus. Det är svårt om inte omöjligt att göra, ty urkunderna har utplånats och förfalskats i 2.000 år.

Det finns en slående likhet mellan de tidiga kristnas primitiva konsumtionskommunism och marxisternas kommunism. Båda har känslan för jämlikhet och att dela på saker och ting, men den moderna kommunismen handlar om produktionen, att befria samhällets produktiva tillgångar från de privata vinstintressenas fjättrar. Den moderna institutionella kristendomen har till och med förlorat de tidiga kristnas primitiva kommunism.

Jag har också svårt för att förlika den roll som den organiserade kristendomen spelar under dagens världsomfattande kamp med uppfattningen om en revolutionär kristendom. Till och med under Reformationen och på medeltiden var protestanterna tvungna att bryta med påven och all organiserad religion och bilda nya kyrkosamfund för att kunna göra kyrkan till ett revolutionärt verktyg.

Som Luther, Calvin och andra upptäckte gick det inte att verka inom den etablerade hierarkins ramar. Det är mycket möjligt att det håller på att bildas nya sådana religiösa sekter, men jag tror att det vore en illusion för medlemmarna i dessa trossamfund att tro att de kan reformera vare sig den katolska kyrkan eller någon av de etablerade protestantiska institutionerna.

Mitt svar på frågan om marxismen och kristendomen går att förena är att de som filosofier är oförenliga. Jag tror att religionen är på väg ut och vetenskapen är på väg in, och jag ser på marxismen som vetenskapen om samhället.

Under kampen för att uppnå socialismen går det förvisso att förena revolutionära marxister och revolutionära kristna så länge de kämpar för samma saker. Jag tror att motsättningen inte ligger hos de revolutionära marxisterna utan hos de revolutionära kristna, som förgäves försöker försona sina gamla religiösa övertygelser med sin nyfunna revolutionära ideologi. Jag tror att de så småningom kommer att upptäcka att reformationen, tiden för kätterska sekter, tiden för att reformera kyrkan är slut för länge sedan. Kampen förlopp kommer att visa det även om det inte står klart nu.

Vad gäller Latinamerika, har jag en lite annan bedömning av katolicismens inflytande. I Latinamerika har den katolska kyrkan en lång historia av att förtrycka folket. Min uppfattning av latinamerikanska intellektuella är att de inte behärskas av katolicismen, utan att de inte bryr sig om den. Jag skulle vilja peka på att den katolska kyrkan i Latinamerika inte ens kan skrapa ihop tillräckligt med folk till sitt eget prästerskap från lokalbefolkningen. Den måste importera nordamerikanska, italienska och spanska präster för att fylla ut kyrkans kärna, eftersom den inte har lyckats övertyga latinamerikanska intellektuella att prästämbetet är en karriär för dem. Jag tror snarare att kyrkan i Latinamerika är på fallrepet. De revolutionära uppfattningar som uttrycks inom kyrkan i Latinamerika är ett tecken på hur långt de revolutionära åsikternas inflytande har spridit sig och till och med har påverkat en del av den högsta hierarkin som ger dem läpparnas bekännelse. Men jag är inte övertygad om att de verkligen är revolutionärer.

Internationella kristna demokratiska ungdomsförbundets tredje kongress i Montevideo var en klar

vänsterförskjutning för latinamerikanerna från Bolivia, Argentina och Chile, som stod upp för att bygga klassorganisationer för arbetarna och för den socialistiska revolutionen. Men jag tror inte att det innebär att den katolska kyrkan eller de protestantiska kyrkorna kommer att bli revolutionära organisationer. Det betyder att en del av hierarkins lägre delar och de katolska basmedlemmarna kommer över till revolutionen och helt och fullt kommer att delta i de kommande socialistiska upproren, trots sina religiösa betänkligheter.

En roll för revolutionära kyrkopersoner

Bonpane: Jag skulle vilja kommentera det lite. För det första om födelsekontroll. När det senaste brevet kom ut i juli 1967, var det återigen ett av de tydligaste exemplen på en gräsrotsrörelse bland folk inom kyrkan som sa ”nej” till ett dokument från Rom. Det visade sig på ett mycket intressant sätt. Samma dag som brevet kom ut åtföljdes det av en kommentar som sa att vi hoppas att de troende inte tolkar det som ett ofelbart dokument. Svaret blev att det förvisso inte var ofelbart! Det har förkastats ganska ordentligt. Det som har fascinerat mig med det är att jag upplever att dokumentet har en hel del gemensamt med den marxistiska synen på befolkningen. Vad USA med andra ord behöver idag är en bättre förståelse av vad jag tror vara den marxistiska synen på befolkningen, nämligen att jorden är ganska bördig och att vi med vetenskapliga medel kan försörja den befolkning vi har. Med andra ord hittar jag inte mycket befolkningsparanoia inom marxistiska kretsar.

Jag tror att denna rädsla för befolkningsexplosionen definitivt hänger ihop med den amerikanska kapitalismen. Vi vill inte att de här smutsiga bruna eller svarta människorna ökar alltför fort! Så vi vill att de ska begränsa sina familjer så att de inte blir för stora. Vi brydde oss inte ett dyft om dem tidigare. Vi var helt ointresserade av om de levde eller dog. Vi vill inte att de ska bli så många i Latinamerika att de blir fler än oss – så att de vita kan härska. Jag upplever att detta är något speciellt för USA. Jag har sett latinamerikanska marxistiska befolkningsstatistiker angripa amerikanska födelsekontrollprogram våldsamt som bara en annan sorts amerikansk imperialism. Samma sak om man predikar födelsekontroll i ett svart getto. Svarta revolutionärer kommer att säga: ”Skaffa barn, skaffa så många barn som ni kan. Vi kommer att bli fler än er.” Varför i helvete vill de praktisera födelsekontroll? Skaffa barn, massor av revolutionära barn.

Personligen är jag mot påvens brev och jag accepterar det inte som det är formulerat. Jag tycker inte om brevet. Som jag har sagt förut hyser det inte tillräcklig vördnad för de egna besluten. Jag tycker inte att ett sådant beslut är upp till påven. Det hänger på folk hur många barn de vill ha. Mycket beror på området: Latinamerika är rikt på mark. Kuba skulle vilja ha 20 miljoner människor på den lilla ön. Det finns ingen anledning att begränsa antalet födselar. Födelseantalet är lägre än i resten av Latinamerika. Det är 2,2 nu. På andra sidan Västindien, i Centralamerika, är det omkring 3,7 per år nu. Men det finns inga påtryckningar för att begränsa födselar i Kuba. Alla kan få information om födelsekontroll innan de gifter sig. Efter att de har gift sig kan de få information om födelsekontroll och aborter är lagliga.

Vad gäller Jesus och seloterna – jag beskriver det så därför att det är titeln på en bok av Brannon – jag tycker att boken innehåller en mycket intressant hypotes, och jag kan bara se det som en hypotes. Brannons tes som engelsman är att Jesus verkligen började med ett anfall mot templet och att han inte gjorde det ensam. Det kan vi hitta i Nya testamentet. Han följde det med att rida in i Jerusalem och ta kontroll över staden som kung. Han fångades och korsfästes för denna politiska handling. Korsfästning förbehölls politiska handlingar. Om man analyserar det så kan saker och ting ha mystifierats alltför mycket, som det har gjorts med sådant som många stora personer har gjort. Det är öppet för diskussion, och tro mig, katolska teologer kommer att diskutera dessa teorier tillsammans med resten av världen, ty de är mycket intressanta.

En kommentar som jag tycker är mycket bra är att de som har deltagit och som tillhörde den formella kyrkan i allmänhet stod utanför den. De hade inget särskilt gott anseende i stadshuset. Låt oss

uttrycka det så. Och det är i linje med de historiska tolkningarna och profetens roll.

Om vi bortser från kristendomen så titta på det i den judiska analysen. En typisk judisk profet stod utanför samhället, hade dåligt rykte i kyrkan och stod i synnerhet utanför staden och skrek åt samhället, ropade åt det, och sa till folk att de var hycklare, att de ljög, att de bluffade, tills folk plockade upp stenar och dödade honom. Det är mer eller mindre profeternas historia under årens lopp. Profeten står i allmänhet utanför de etablerade politiska och religiösa strukturerna och jag tror att det gäller än idag. Och jag tycker att vi verkligen ser många profeter idag, folk med en inställning som traditionella profeter.

Spänningarna mellan vetenskap och religion kommer kanske att finnas kvar. Jag är inte bra på att skåda in i framtiden. Vi har våra astronauter som cirklar kring månen och läser ur Första Mosebok, så människan har alltid frestats att göra något andligt vid stora upptäckter. Jag förnekar inte att det kan användas som en undanflykt. Jag vet inte om det kommer att tyna bort på grund av att människan och hennes kultur är så komplicerad, och på grund av det hon inte förstår. Därför är den revolutionära kristendomen vanligtvis otänkbar i bildade sällskap.

Detta är uppenbart i Latinamerikas historia. Under den mexikanska befrielsekampen var Hidalgo en präst som var mycket illa sedd när han tog upp sitt gevär, precis som Morelos. Dessa män var kända som präster och kämpade som präster. Bartolomeo de las Casas använde inte vapen. Camillo Torres var definitivt väpnad till tänderna. Vad har dessa män att bidra med idag? Jag tror att de kanske kan ge bidrag som sekteristiska marxister inte kan göra.

I och med religiösa personers förhållande till samhället tror jag att det är en annan fråga om de kommer att existera på 2000-talet – men under denna övergångsperiod tror jag att religiösa personer kommer att bygga enhetsfronter i världen idag. Det var precis vad Camillo Torres gjorde. Och i sina tal över hela Colombia sa han:

Jag står inte för att leka lekar med er om marxistiska analyser. Istället för att leka och bekämpa varandra vill jag att kommunister och socialister och kristna demokrater, alla vi, ska slå uppåt mot oligarkin, krossa den och bygga om Colombia.

Och folket i Colombia sa ja till honom, eftersom de inte kunnat säga ja till någon annan person sedan Jorge Gaitan, som mördades 1948.

Jag tror att det är detta som kommer att hända. Än en gång säger jag att det inte alltid kommer att vara så här. Det jag försöker analysera är Latinamerika utifrån var det befinner sig. Latinamerika kan identifiera sig med kyrkopersoner, speciellt med revolutionära kyrkopersoner, i synnerhet med de som lämnat strukturerna eller som inte rädda för strukturerna. Jag tycker att det är bäst att vi arbetar tillsammans med detta, och jag rekommenderar er att läsa Camilo Torres' plattform för det colombianska folkets enhet i revolutionär kamp för att förändra sitt samhälle.

(Översättning från engelska, Göran Källqvist.)